

UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP
FACULTY OF LAW



STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL

YEAR 2018, ISSUE NUMBER 5

**GOCE DELCEV UNIVERSITY – STIP
FACULTY OF LAW**

ISSN 2545-4021



**STUDENT'S
SOCIAL
SCIENCE
JOURNAL**

ISSUE 5

VOLUME IV

YEAR 2018

STUDENT'S SOCIAL SCIENCE JOURNAL
FACULTY OF LAW
UNIVERSITY GOCE DELCEV – STIP

Year 2018, Issue Number 5
ISSN 2545-4021

Publisher:

prof. Jovan Ananiev, Ph.D

Editorial Board

prof. Blažo Boev, Ph.D
prof. Liljana Gudeva – Koleva, Ph.D
Risto Kostruranov, LL.M
prof. Jovan Ananiev, Ph.D
Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph.D

International Editorial Board

Ivan Ilic

Faculty of Law, University in Nis, Serbia

Agim Nuhii

Faculty of Law, State University of Tetovo, Macedonia

Dunja Duić

Faculty of Law in Osijek, Croatia

Olga Koshevaliska

Assistant professor at the Faculty of Law
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Elena Maksimova

Teaching assistant at the Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Ana Nikodinovska Krstevska

Assistant professor at Faculty of Law,
Goce Delchev University in Shtip, Macedonia

Olga Sidenko

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,

Lecturer at Voronezh State University, Russia

Dimitar Apasiev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Andon Majhoshev

Assistant professor at the Faculty of Law,
University Goce Delcev – Shtip, Macedonia

Darya Scheglola,

Senior lecturer in political science at Voronezh state University,

Lecturer at Voronezh State University, Russia

Boryana Aleksandrova

Sofia University "St. Kliment Ohridski", Bulgaria;

Faculty of Law, Department for International Law and International Relations, Bulgaria

Giorgia Bevilacqua

National Research Council, Institute for Research on Innovation and Services for
Development⁴, Italy

Nives Mazur Kumrić

Faculty of Law, University of Liège, Belgium

Editorial Staff

Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D

Ass. Elena Maksimova, LL.M.

Elena Trajkovska, Student

Kire Ivanov, Student

Editor in chief

Ass. Prof. Ana Nikodinovska Krstevska, Ph. D

Language editor

Vesna Ristova

(Macedonian language)

Technical editor

Slave Dimitrov

Address of the Editorial office

University Goce Delcev – Stip

Faculty of Law

ul. "Krstev Misirkov" 10-A, P.O. BOX 201

P.O. Box 201, 2000 Stip

Republic of Macedonia

СОДРЖИНА

БОЖИНОВА Анита

Примената на современите политички теории во делови од
статутите на некои од политичките партии во Р. Македонија5

ЃУРОВА Даниела

Современ синдикализам: проблеми и тенденции13

ДОНЕВА Наташа

Еволуцијата на казненото право низ призмата на историските рамки25

ДОНЕВА Наташа, КОЦЕВА Анастасија

Продор на современиот концепт за сурогатство низ
државната легислатива39

КИТАНОВСКА Росана

Справување со криминалот од омраза во македонското општество49

КИЦЕВ Марјан

Социолошки поим за јавниот ред и мир63

МИЛЕВ Благој

Влијанието на изборниот колегиум врз претседателските избори во САД71

МИЦЕВСКА Каролина

Социјалните медиуми - важен фактор за комуникацијата
и јавното мислење83

НЕДКОВ Даниел

Физичка и душевна болка како видови на нематеријална штета91

ПЕТРОВСКИ Филип

Авторски права и нивната заштита99

СТАМЕНКОВСКА Марина

Органите и интерната комуникацијата во единиците на
локалната самоуправа109

ТАСЕВ Лазар

Правата на обвинетиот119

ТРАЈКОВСКА Елена, ИВАНОВ Кире, СПИРОВА Христина

Студентските права наспроти студентската реалност129

СОЦИОЛОШКИ ПОИМ ЗА ЈАВНИОТ РЕД И МИР

Апстракт: Во овој труд се определува социолошкиот поим на јавниот ред и мир. При определувањето на социолошкиот поим за јавниот ред и мир во центарот на вниманието пред сè треба да го имаме човекот како општествено битие од причини што самиот човек претставува основна алка во целиот правен систем без кој, воопшто, не би имало потреба од воспоставување и определување на поимот на Јавниот ред и мир.

Клучни зборови: *човек, насилство, агресија, агресивност, фрустрација, конфликт, правда.*

SOCIOLOGICAL POISON FOR THE PUBLIC ORDER AND WORLD

Abstract: This paper defines the sociological notion of public order and peace. In determining the sociological notion of public order and peace in the center of attention, we must first of all have a human being as a social being, because the man himself is the basic link in the whole legal system without which, in general, there would be no need to establish and determine the notion of public order and peace.

Key words: *Man, violence, aggression, aggression, frustration, conflict, truth.*

ВОВЕД

Во последно време вниманието на научната и стручната јавност, но и на обичните луѓе, е привлечено од огромниот пораст на агресивно однесување и деструктивност. Бранот на насилства ги зафаќа сите сфери на општествениот живот почнувајќи од пораст на насилство во бракот и семејството, училиштата, па сè до спортските терени. Вниманието на стручната и научната јавност е свртено пред сè на утврдување на природата и причините на агресиите, насилствата и деструктивното однесување на луѓето.

Во досегашните истражувања не е отидено многу далеку при утврдувањето на социолошките аспекти на криминалот на загрозување на јавниот ред и мир и во потрагата по одговорот на прашањето што преставуваат агресиите, насилствата и деструктивните однесувања на луѓето воопшто?

Засега дури не постои ни општо прифатена дефиниција. Суpek¹ ги дефинира како употреба на насилни средства над живи суштества со намера да се постигне

¹ Supek R.: *Drustvene predrasude i nacionalizam*, str. 46.

некоја сакана цел, при што таквата цел може да биде и подобро прилагодување, па и подобро уредување на општествените односи. Ваквата дефиниција има повеќе слабости и недоречености и не би можела да се прифати. Таа до некаде е тавтолошка, затоа што агесијата се дефинира со употреба на насилни средства, потоа се однесува на агесија која се означува како физичка, а не ја опфаќа психичката агесија и сл. Слични слабости има и во дефиницијата на агесија на социолошкиот речник на John Scott and Gordon Marshall². Во него агесијата се определува како ненадеен, брутален и непредизвикан напад од една индивидуа на друга, од една група на друга. И овде не е зафатена психичката агесија, но исто така насилство и агесија претставува и вандалистичкото однесување, кое не е земено во предвид во оваа дефиниција. Со разгледување на агесиите и насилствата е донесена една друга дефиниција според која насилството се дефинира како екстреман облик на агесија со нелегитимна и неоправдана употреба на физичка или психичка сила.³ Тој прави разлика помеѓу организирано и спонтано насилство, ритуално и безлично истакнувајќи го како посебен вид инструменталното насилство во вид на уцени, грабежи, заложници и слично. За разлика од Шепаровиќ, за Кувачиќ⁴ насилничките и агресивните акти обично значат кршење на одредени норми, заради тоа треба да се проучуваат во концептот на социјалната дезорганизација и аномија, кога се работи за помали нарушувања во границите на постојните социјални системи. Овде се прави напор да се навлезе во етиологијата на овој феномен, иако не се прави прифатливо дефинирање на појавата.

Според истакнатите ставови⁵, професорот Арнаудовски го прифаќа ставот на Долард. Тој смета дека агесијата е реакција на социјални фрустрации, односно на ситуации што значат осуетување на задоволување на потребите на човекот. Од овде, колку потребите се посилно осуетени и агесијата е посилна и обратно. Овде би го споменал и обидот на професорот Арнаудовски да докаже дали агесијата е социопатолошка појава или е само обична нормална појава. Имено, тој смета дека не може со сигурност да се утврди дали агесијата, односно агресивноста е социопатолошка појава или е обична нормална појава во општествените односи. Поради тоа тој предлага да се утврдува кога агресивноста е социопатолошка појава, а кога не. Агесиите би биле патолошки само тогаш кога предизвикуваат деструкции во општествениот живот.

Од овде може слободно да се констатира дека и покрај многуте истражувања и обиди да се донесе дефиниција за агресивното и насилното однесување сè уште се нема донесено општо прифатена дефиниција.

Според мое видување, дефиницијата на агесиите треба да ги содржи следните елементи:

- Агесијата, од каков и да е вид, претставува девијантна појава, односно значи пречекорување на одредени прифатени општествени норми на однесување, како помеѓу одредени индивидуи, така и помеѓу оделни општествени групи;
- Агесијата претставува употреба на физичка или психичка сила или идвете заедно, односно е своевиден облика на насилство, односно акт со кој се настојува да му се нанесе болка или повреда, а во оделни ситуации и ликвидација на некој човек или уништување и оштетување на одредени материјални предмети.

² Социолошки речник на John Scott and Gordon Marshall, 2009, стр. 10.

³ Separovic Z.: Kriminologija I socijalna patologija, Zagreb, 1981 godina str. 105.

⁴ Kuvacic I.: Obilje I nasilje, Naprijed, Zagreb, 1979 godina str. 160.

⁵ Арнаудовски Љ.: Предавања по социјална патологија, Студенски збор, Скопје, 1982 год. стр. 110.

Во науката и помеѓу истражувачите не постои усогласен став за тоа каде треба да се бараат изворите на агресијата и насилството во современото општество. Дали тие треба да се бараат во биолошко-нагонската природа на човекот, дали се реакции на фрустрации или одредена девијантна појава која има извор на самото општество.

Најеминентни претставници на нагонската теорија за агресиите се Lorenz⁶ и Frojd⁷. Така Фројд сметаше дека кај човекот покрај либидото постои и нагон на смртта и деструкцијата. Тој нагон го присилува човекот да нападне други лица, дури и да ги уништи. Таа нагонска енергија мора да се појави било непосредно, било посредно, затоа што ако не дојде до тоа ќе дојде до неконтролирани изливи на насилство или самоубиства. Konrad Lorenz, кој бил биолог, и чија книга „за агресијата“ била многу популарна, ја напишал всушност на основа на аналогија во однесувањето меѓу животните и луѓето. Lorenz сметал дека луѓето во основа не се раководат од разумот, туку од нагоните, односно изворите на агресија и насилство треба да се бараат токму во биолошко-нагонските особини на луѓето. Тој дошол до заклучок дека агресивноста не е некое фаволско својство, дека не е деструктивен принцип, туку дека е внатрешен двигател на развојот. Тој утврдил дека кај животните постои инхибиторен механизам, кој овозможува хармоничен развој во рамките на заедницата, а агресивноста се појавува само спрема надворешните непријатели. Човекот само заради специфичниот развој и појавата на говорот и мислењето го напуштил инстинктивистичкиот начин на однесување, а агресивно реагира слично како нив, со тоа што не постојат инхибиторни механизми како кај животните. Тие нив ги штитеа од самоуништување, додека човекот е можно да го уништи својот вид. Меѓутоа, ваквите заклучоци на Lorenz се побиеани со релативно очигледни докази. Навистина, најголемиот број животни не се агресивни во рамките на својот род, како што е човекот убиец, кој убива и малтретира членови од својот род, дури и без причина, било економска, било биолошка и притоа чувствува задоволство, но сепак постојат некои животни кои сепак убиваат и се агресивни без некои надворешни причинители.⁸ Пример: Лисицата кога ќе влезе во кокошарникот убива повеќе кокошки отколку што може да изеде, што значи дека и таа и некои други животински видови не убиваат само заради храна и не се агресивни само при парење. Заради тоа Маслов⁹ истакнува дека „мораме да се сомневаме на целокупните заклучоци за луѓето на основа на животните... До колку просудуваме на основа на животните кои му се најблиски на човекот, мора да се заклучи дека се потврдува нешто скоро спротивно од она што се смета точно. Ако луѓето потекнуваат од животни, тогаш тоа наследство мора да биде антропоидно, а антропоидните мајмуни се повеќе спремни на соработка, отколку на агресија“.

На оваа теорија можат да и се упатат и некои други забелешки на кои не може да даде одговор. Оваа теорија не е во состојба да одговори зошто обемот на агресија не е еднакво дистрибуиран меѓу сите луѓе и сите општества, затоа што во одредени периоди доаѓа до пораст на агресијата и насилството во општеството и сл. Сето ова во крајна линија значи дека не само што треба да се посомневаме во аргументите на оваа теорија, туку треба и потполно да ги отфрлиме бидејќи човекот нема наследна природа која го присилува на агресивност и деструкција заради неа самата и изворот треба да се бара на друго место.

⁶ Lorenz K.: On Aggression, 1963 god. str. 76.

⁷ Frojd S.: Psihologija mase I analiza ega, Fedon 2006, str. 275.

⁸ From E.: Anatomija ljudske destruktivnosti, Naprijed, Zagreb, 1980 god. str. 22.

⁹ Маслов А.: Мотивација и личност, Нолит, Београд, 1980 год. стр.167.

Друга теоретска ориентација за објаснување на агресивноста е бихевиористичката теорија за „фрустрација-агресија“ на Dollard и Miller¹⁰. Според овие двајца автори агresiјата настанува кога човекот е спречен да задоволи некоја своја потреба и при вршење на некоја своја работа. Овде станува збор за конфликт на човекот со некои надворешни сили од материјална или социјална природа. Човекот како свесно суштество секогаш настојува да оствари некоја своја цел и ако во тоа биде спречен тој се напнува, вознемирува и станува незадоволен при што тие внатрешни чувства на неугодност иако се предизвикани од некоја надворешна сила ги испразнува преку агресивно и насилничко однесување. Човекот во ова ситуација презема одредена акција која значи отстранување, разорување, понижување на надворешната препрека, било да е таа физичка или општествена¹¹. Тоа понатаму би требало да значи дека агresiјата е пропорционална на општествената или физичката сила која го предизвикала чувството на фрустрација и незадоволство. Меѓутоа на фрустрациите нужно не се одговара со агresiја и насилство, туку постојат повеќе можни реакции на фрустрациони ситуации¹². Во оваа насока, најдобро би било да се реорганизира активноста, односно онаа активност или однесување што не ги дава очекуваните резултати да се замени со друго за да се постигне саканата цел. Овде треба да се истакне дека иако ваквото однесување е најпожелно, често не е можно така да се реагира бидејќи настаните што фрустрираат се од емоционална природа, а емотивните настани го отежнуваат рационалното и интелектуалното приобање на проблемите и личностите. Можно е да се реагира со свртување кон луѓето, што значи повеќето кога се фрустрирани не реагираат агресивно, туку напротив бараат помош од други луѓе (пријатели, лекари, психијатри и сл.).

Секако дека во фрустрациони ситуации може да се реагира и со свртување против луѓето. Во дадени ситуации се активира еден психолошки механизам кој е извор на судири меѓу поединци и општествени групи. Се смета дека агresiјата зависи од јачината на желбата која е осуетена. Нејзината јачина упатува и на директна агresiја и насилство врз самиот извор на неволја. Од друга страна што е поголема казната на агresiја, помала е веројатноста дека ќе дојде до агresiја или дека таа пак ќе се изрази на таков начин, што упатува на заклучок дека и репресијата може до одредени рамки да делува превентивно.

Агресијата може да се разликува спрема насоката и спрема формата. Спрема насоката може да биде директна или индиректна. Директната е насочена спрема перцепираниот извор на агresiја, што може да биде човек, група, институција и сл. Кај индиректната агresiја постои трансвер на агresiја и таа се пренасочува (пример: административецот кој е искаран од својот претпоставен агresiјата не ја насочува кон претпоставениот туку ја пренасочува дома на својата фамилија).

Според формата агresiјата може да биде физичка и психичка. Кај физичката агresiја перцепираниот извор на агresiја би бил физички напад, а во другиот случај, односно кај психичката агresiја перцепираниот извор на агresiја би бил вербална расправија.

Кај одредени луѓе како реакција на фрустрациите може одредени индивидуи да се свртат од луѓето во своевидно бегство, изолација така што реакцијата не е насочена кон изворот на агresiјата, туку фрустрираниот човек се повлекува во себе

¹⁰ Dollard J., Miller N., Doob L., Mowrer O. and Sears R, Frustration and aggression (Frustration aggression theory), New Haven 1939, str. 163.

¹¹ Supek R.: Drustvene predrasude i nacionalizam, Globus, Zagreb, 1992 god. str. 43.

¹² Zvonarevic M.: Socijalna psihologija, Skolska knjiga, Zagreb, 1976 god. str. 308.

и се чувствува немоќен да ја постигне поставената цел. Повлекувањето може да поприми и облици на девијантно однесување во вид на алкохолизам и наркоманија.

Изложените концепции за насилството и агресијата очигледно се еднострани и ограничени и не можат да ги објаснат овие појави во современото општество. Сведувањето на општествените појави на биолошки не дава основа за нивно објаснување, иако оваа теорија е лесно прифатлива за многумина. Ниту теоријата за агресијата како реакција на фрустрациите не може докрај да ги пронајде причините за агресијата. Секоја фрустрација не доведува до агресија, односно појавата на агресивно однесување не е секојпат последица на постоење на фрустрации како што често се случува при нарушување на јавниот ред и мир. Фром во својот труд *Анатомија на човечките деструктивност* истакнува доста примери каде луѓето се доста фрустрирани, а не реагираат агресивно.¹³

Од исказаното може да се каже дека најисправно ќе биде да се тргне од објаснувањето на агресијата и насилството од оние услови и околности кои се основа на која се појавуваат и други видови девијантно однесување на поединци и општествени групи. Тоа се оние општествени фактори кои доведуваат до слабеење на општествената кохезија во современото општество. Во услови на брзи промени кои се случуваат сега кога нашата земја е сè уште во период на транзиција се доаѓа до процеси на социјална дезорганизација кај низа општествени институции кои имаат значајна функција во социјалната интеграција и социјалната контрола. Транзицијата предизвика состојба во која се раскинуваат старите норми и вредности и се воведуваат нови норми и вредности, состојба која што најмногу ја засега младата популација и доведе до ерупција на насилства и агресији. Огромна маса на млади луѓе барајќи патишта за сопствена афирмација, трагајќи по сопствен идентитет се сретнуваат со најразлични бариери и препреки, а понекогаш наоѓајќи се во своевиден идеолошки вакум скоро и да немаат цели и идеи. И двете состојби создаваат тензии и чувство на несигурност и безвредност. Целите што се воспитанието и целиот процес на социјализација им се наметнуваат на младите и начините што се нудат за реализирање, се покажуваат за неостварливи, што некои лица ги фрустрира и трауматизира. Од овде можеме да заклучиме дека ерупцијата на насилства и агресији се резултат на дезориентираната состојба на општество односно младите во општеството. Самите тешкотии за преадаптација од еден во друг систем на управување на општеството поради што доведува до деорганизираност на истото, раѓа чувство на несигурност, егоизам, изолација и сл. Кај одредена група на индивидуи или општествени групи може настанатата ситуација да доведе до ирационална реакција, односно празнење по пат на манифестирање на агресија и насилство. Обично агресијата и насилството (празнењето) се манифестира на јавни места и со самиот тој чин се загрозува јавниот ред и мир.

На крај може да се заклучи дека насилствата се засновани на следните елементи:

- Личност,
- Средина и
- Одредена конфликтна ситуација.

Човекот несомнено носи некои наследни елементи, но големо влијание во неговото обликување има социјалната средина. Во оваа смисла човековото

¹³ From E. : *Anatomija ljudske destruktivnosti*, Naprijed, Zagreb, 1980 god. str. 83

реагирање и делување може да биде најразлично во различни ситуации, односно се зависи од силината на дразбата.

За разлика од претходно кажаното, општествениот конфликт (бунт, немири, демонстрации и сл.) претставуваат еден вид колективно дејствување на одделни општествени групи.

Гледано од социолошки аспект, општествениот конфликт преставува обид за постигнување на интереси и цели на одредени општествени субјекти, каде со своите дејствија ќе ги оневозможи потребите, интересите и целите на друг општествен субјект. Социјалните конфликти настануваат поради општествената и културената фрагментацијата, односно распарчување на општеството. Во секое општество постојат различни потреби, интереси, намери, аспирации, активности. Конфликти се јавуваат исто така и поради условите во кои една група на дејствува, состојбата на животната средина, но, исто така, поради структурата на самата група. Конфликтите, исто така, се поврзува и со нивото на општата култура, традиционални односи и параметри на социјалните групи и заедници. Конфликт е еден вид на социјална динамика и социјална интеракција, начин на конституирање, функционирање и одржување на општеството од една страна, но и заостанување, уназадување и разорување на социјалните структури.

Прелиминарното определување на конфликтот подразбира конфликт помеѓу социјални групи, и конфликти со висока амплитуда, кој доведува до доминација на една или поттурнување на друга група. Сепак, конфликтот се одвива и внатре во рамките на социјалните групи, во рамките на тимови, помеѓу поединците, како спротиставување на ставови, мислења, идеи, потреби и слично. Во такви околности, конфликтот претставува поттик за работата и активностите на групата, станува енергија која ги решава проблемите, поттикнуваат креативност, развој на натпреварувачки дух кај учесниците во конфликтот и го покренува работниот ритам. Ова значи дека треба да ги разликуваме формата, карактерот и нивото на конфликтот за да можеме да заклучиме какви ефекти има на односот во групата и меѓу групите. Од овде може да си ја поставиме тезата дека пониското ниво на конфликт односно конфликтот со помал интензитет има позитивен ефект за работата и активностите на социјалните групи, додека поголем интензитет на конфликт може да доведе до штетни ефекти врз работата на тие групи.

Со цел, полесно да ги разликуваме карактерот, улогата и значењето на конфликти во општеството, би го вовел поимот *судир*, со кој ќе одбележиме висок интензитет на конфликтот, односно, граничната линија меѓу корисното и штетното манифестирање на конфликтот. Или попрецизно, судирот означува непомирлив конфликт, оној кој ја уништува социјална група или доведува до судир на групи од кој едната група излегува како победник, додека другата група е поразена, поттурната или уништена. Ако се вратиме на етимолошкиот поим на зборот конфликт, можеме да видиме дека неговото потекло е во латинскиот јазик, *conflict* - удар во нешто, пореметување, укинување, борба, трпење.

ЗАКЛУЧОК

Во досегашните истражувања не е отидено многу далеку при утврдувањето на социолошките аспекти на криминалот на загрозување на јавниот ред и мир, но претставниците на целата научна фела се согласуваат дека агесиите, насилствата и деструктивните однесувања на луѓето се клучните социолошки фактори за појава на овој вид криминалитет.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Арнаудовски Љ.: Предавања по социјална патологија, Студенски збор, Скопје, 1982 год;
Dollard J., Miller N., Doob L., Mowrer O. and Sears R, Frustration and aggression (Frustration aggression theory), New Haven 1939;
Frojd S.: Psihologija mase I analiza ega, Fedon 2006;
From E. : Anatomija ljudske destruktivnosti, Naprijed, Zagreb, 1980 god;
Kuvacic I. : Obilje I nasilje, Naprijed, Zagreb, 1979 godina;
Lorenz K.: On Aggression, 1963 god;
Маслов А.: Мотивација и личност, Нолит, Београд, 1980 година;
Supek R.: Drustvene predrasude i nacionalizam; Београд, 1983;
Социолошки речник на John Scott and Gordon Marshall, 2009;
Separovic Z.: Kriminologija I socijalna patologija, Zagreb, 1981 godina;
Supek R.: Drustvene predrasude i nacionalizam, Globus, Zagreb, 1992 god;
Zvonarevic M.: Socijalna psihologija, Skolska knjiga, Zagreb, 1976 god;